

Handläggare
Yvonne Zellman
Telefon: 508 28 482

Till
idrottsnämnden

Övriga anmälningssärenden

- a) Utvärdering och översyn av utfall och tillämpning av de nya strandskyddsreglerna. Yttrande över remiss från kommunstyrelsen, kontorsutlåtande 2013-11-18.
- b) Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut om att förelägga idrottsnämnden att utreda, åtgärda och lämna uppgifter gällande elva bassängbads anläggningar, samt idrottsförvaltningens svar.
- c) Protokoll från Stockholms idrottsnämnds och Stockholm Globa Arena Fastigheter AB råd för funktionshinderfrågor den 15 oktober, 22 oktober och 12 november 2013.

Handläggare
Thomas Wiklund
Telefon: 508 28 200

Till KONTORSYTTRANDE
Rotel III

Naturvårdsverkets och Boverkets redovisning av regeringsuppdraget att göra en översyn av utfall och tillämpning av de nya strandskyddsreglerna

Yttrande över remiss från kommunstyrelsen

Sammanfattning

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Skyddet är viktigt för att många av de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen ska kunna uppnås. Sverige har i dag, på grund av strandskyddet, unika och varierande strandmiljöer tillgängliga för allmänheten. Förslaget som nu läggs fram innebär en författningsändring av 7 kap. 18 § i miljöbalken, som ändras så att det blir enklare att upphäva strandskyddet längs mindre sjöar och vattendrag främst i områden med lägre exploateringsgrad.

Idrottsförvaltningen har granskat remissen utifrån uppdraget att svara för friluftsliv, båtspport och fiskefrågor. När det gäller de två förstnämnda ser förvaltningen att det liggande förslaget till justering i liten eller ingen utsträckning kommer att påverka förvaltningens uppdrag. När det gäller fiskefrågor så kan förslaget komma att få en negativ inverkan inom berörda insjöar. Det är dock i dag inte möjligt att göra någon mer djupgående konsekvensanalys då varje sjö och eventuell påverkan av ett upphävt strandskydd inte går att överblicka generellt.

Under den pågående utredningen av uppdraget har flera olika förslag bearbetats och förvaltningen anser att det nu föreliggande förslaget är ett välarbetat förslag som i liten eller ingen utsträckning bör påverka nämndens intresseområden. Detta baseras främst på att lättnader i strandskyddet enbart avser mindre sjöar och vattendrag som inte motverkar strandskyddets syften. Om ett förslag skulle påverka exempelvis fiskebeståndet torde detta i allt väsentligt motverka syftet och därmed inte beviljas vid en prövning.

Ärendet

Idrottsnämnden har för yttrande senast den 18 november 2013 från kommunstyrelsen fått remiss av miljödepartementets remiss avseende Naturvårdsverkets och Boverkets redovisning av regeringsuppdraget att göra en utvärdering och översyn av utfall och tillämpning av de nya strandskyddsreglerna (M2012/3437/Nm) Remissen *bifogas* (bifogas inte här)

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Skyddet är viktigt för att många av de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen ska kunna uppnås. Sverige har i dag, på grund av strandskyddet, unika och varierande strandmiljöer tillgängliga för allmänheten. Förslaget som nu läggs fram innebär en författningsändring av 7 kap. 18§ i miljöbalken, som ändras så att det blir enklare att upphäva strandskyddet längs mindre sjöar och vattendrag främst i områden med lägre exploateringsgrad.

Ärendets beredning

Inom staden har ärendet remitterats till exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, stadsledningskontoret samt Stockholms Stadshus AB. Dessutom till stadsdelsnämnderna Farsta, Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen. På grund av kort remisstid har idrottsförvaltningen, i överenskommelse med ansvarig rotel, upprättat ett kontorsyttrande, som anmäls till nämndens december sammanträde 2013.

Förvaltningens synpunkter

Idrottsförvaltningen har granskat remissen utifrån uppdraget att svara för friluftsliv, båtsport och fiskefrågor. När det gäller de två förstnämnda ser förvaltningen att det liggande förslaget till justering av strandskyddsreglerna i liten eller ingen utsträckning kommer att påverka förvaltningens uppdrag. När det gäller fiskefrågor så kan förslaget komma att få en viss negativ inverkan inom berörda insjöar. Det är dock i dag inte möjligt att göra någon mer djupgående konsekvensanalys då varje sjö och eventuell påverkan av ett upphävt strandskydd inte går att överblicka generellt.

Under det pågående arbetet med uppdraget har flera olika förslag på förändringar av strandskyddet bearbetats och förvaltningen anser att det nu föreliggande förslaget är ett välarbetat förslag som i liten eller

ingen utsträckning bör påverka nämndens intresseområden. Detta baserar främst på att lättnader i strandskyddet enbart avser mindre sjöar och vattendrag som inte motverkar strandskyddets syften. Om ett förslag skulle påverka exempelvis fiskebeståndet torde detta i allt väsentligt motverka syftet och därmed inte beviljas vid en prövning.

Olof Öhman
Förvaltningschef

Idrottsförvaltningen
DriftavdelningenSvar på föreläggande
Dnr 338/905/2013
Sida 5 (67)
2013-11-21**Handläggare**
Elvy Löfvenberg
Telefon: 508 26 746**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Box 88136

104 20 Stockholm

Svar på föreläggande att utreda, åtgärda och lämna uppgifter gällande 11 bassäng badanläggningar, Dnr 2013-10457

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har förelagt idrottsnämnden att utreda, åtgärda och lämna uppgifter gällande 11 bassängbad, Vällingby sim- och idrottshall, Högdalens sim- och idrottshall, Liljeholmsbadet, Västertorps sim- och idrottshall, Skärholmens sim- och idrottshall, Farsta sim- och idrottshall, Åkeshov sim- och idrottshall, Husbybadet, Tensta sim- och idrottshall, Forsgrenska badet och Bredängsbadet. Varje bad besvaras separat i bilagorna 2-12. PM angående simhallar i idrottsförvaltningens/fastighetskontorets regi kommenteras i bilaga 1.

Roger Karlsson
Chef för enheten Teknik och förvaltning

Bilagor:

1. PM simhallar kommentarer
2. Vällingby sim- och idrottshall
3. Högdalens sim- och idrottshall
4. Liljeholmsbadet
5. Västertorp sim- och idrottshall
6. Skärholmens sim- och idrottshall
7. Farsta sim- och idrottshall
8. Åkeshov sim- och idrottshall
9. Husbybadet
10. Tensta sim- och idrottshall
11. Forsgrenska badet
12. Bredängsbadet

Kommentarer till PM om Simhallar i idrottsförvaltningens/fastighetskontorets regi Dnr 2013 – 10457, bilaga 1

Inledning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har önskat en fördjupad information om idrottsförvaltningens badanläggningar. Idrottsförvaltningens rutiner för kontroll av vattenkvaliteten fungerar i stort sett väl och åtgärd vidtas inom ramarna för egenkontrollen vid problem.

Vilken tillsyn bedriver miljö- och hälsoskyddsnämnden?

Strukturerad tillsyn av badanläggningar utförs sedan 2006. En anledning till varför tillsynen på badanläggningar fick ökat fokus då var det handledningsstöd för tillsynen som då kom från Socialstyrelsen

Tillsynen på sim- och idrottsanläggningarna utförs dels via löpande granskning av analysvar, dels genom inspektioner.

Granskning analysvar: verksamhetsutövaren skickar månatligen prover (var fjortonde dag på uteanläggningar sommartid) för kontroll av bakterier och vissa kemparametrar till laboratorium. Kopior på analysvar mailas från labbet till miljöförvaltningen.

Inspektioner: Ca vart fjärde år utförs inspektioner på anläggningarna med inriktningen systemtillsyn, d.v.s. alla delar av verksamhetsutövarnas egenkontroll granskas. Fokusområden: kontroll badvattenkvalitet, skötsel/drift av reningsanläggningen, städ-/hygienrutiner, kemikaliehantering, ventilation och avfallshantering.

Efter utförda inspektioner skriver miljöförvaltningen inspektionsrapporter som tydligt beskriver noterade brister och vilka förbättringar som krävs i egenkontrollen. Datum anges för när skriftliga underlag och åtgärder senast ska vara utförda.

Beskrivningen ovan av rutinerna stämmer med vad som sker och de fungerar.

En kritik som kan riktas mot idrottsförvaltningen är att dessa tider överskridits frekvent och att det krävts åtskilliga påminnelser.

Orsaken till långsam handläggning är bland annat att många aktörer är inblandade och att alla inte har insett sin roll/sitt ansvar. Att få en fungerande egenkontrollen av verksamheten bassängbad är en läroprocess och tillsynen är en del i lärandet. Vid alla inspektioner går vi igenom vad miljöbalken kräver osv. Alla som varit med på inspektionen får sedan tillsynsprotokollet och möjlighet att besvara/åtgärda anmärkningar. Det är detta som tar tid ibland. Observera

vera att dessa anmärkningar ännu inte är förelägganden från miljö- och hälsoskyddsnämnden. Det är de anmärkningar som inte besvaras som föreläggs.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens behov av att endast behöva vända sig till en part vid tillsynen är klart deklarerat och accepterat av båda förvaltningarna. Det innebär att idrottsnämnden betraktas som verksamhetsutövare och ska därmed kontrollera att fastighetsnämnden utför de åtgärder som krävs av lagstiftningen och som är deras ansvar enligt gränsdragningen mellan nämnderna. Sedan januari 2011, då ansvaret delades mellan idrottsförvaltningen och fastighetskontoret har det förekommit oklarheter om vem som ska göra vad. Enheten för Teknik och förvaltning på idrottsförvaltningen har tillsammans med driftenheten vid fastighetskontoret månatliga möten där oklarheter och rutiner diskuteras.

Inspektionsrapporter riktas till idrottsförvaltningen. I överenskommelse vid möte mellan idrottsförvaltningen och miljöförvaltningen den 19 januari 2012, slås fast att miljö- och hälsoskyddsnämnden i sin tillsyn ska kunna vända sig till en part i denna, nämligen idrottsförvaltningen, läs idrottsnämnden.

Miljöförvaltningen vänder sig också till idrottsförvaltningen och kontakten är bra. Detta innebär dock att idrottsförvaltningen måste organisera en egen tillsyn över fastighetskontoret, dess driftorganisation och projektorganisation, och externa entreprenörer för verksamhetsdriften ex Actic, Badkompaniet och föreningsdrivna anläggningar. Förvaltningen är verksamhetsutövare oavsett vem som har kunskap, investerings- och underhållsmedel eller vad som avtalats. Det är en intern organisationsfråga som inte fungerar bra.

Reflektioner gällande egenkontrollen på idrottsförvaltningens badanläggningar

Förutom objektsanknuten tillsyn har också ett antal **övergripande problemställningar** löpande diskuterats mellan idrottsförvaltningen och miljöförvaltningen.

- Backar man tiden några år fanns uppenbara problem vid ett flertal av idrottsförvaltningens bad med höga halter **bundet klor** i badvattnet som inte kunde renas bort. Bundet klor ger upphov till lättflyktiga kloraminer som påverkar hälsan hos de badande. Sedan 2–3 år tillbaka finns detta problem systematiskt kvar vid endast ett fåtal anläggningar. Förbättringar i badvattenkvalitet har nåtts via totalrenovering (Farsta sim- och idrottsanläggning), uppgraderingar i reningsanläggningarna och skärpta rutiner för egenkontroll. Miljö- och hälsoskyddsnämnden drev denna bl.a. genom ett stort antal förelägganden.

Västertorps sim- och idrottsanläggning har under 2012 haft återkommande problem med bakterieöverskridanden samt olika värden på kemparametrar såsom turbiditet (ett slags mått på "damnhalt") och COD (ett mått på hur mycket syre det går för att bryta ned lösta föroreningar i vattnet) och *höga bundna klorvärden*. Ett alternativ till att investera i anläggningen kan vara att kraftigt begränsa antalet badgäster eller att besluta att lägga ner denna anläggning. Sistnämnda försl kan bli svårt med tanke på att stadens befolkning växer med en busslast per dag. Behovet av simhallar minskar inte.

- Det finns problem med återkommande **förhöjda värden av trihalometaner (THM)**. Huvuddelen av idrottsförvaltningens badanläggningar har under 2012 haft ett flertal värden på THM över Socialstyrelsens riktvärde på 100 µg/l. Vid Enskedehallen pågår sedan senhösten ett försök att förebygga problem med THM genom att lågklorera anläggningen med en led-belysning. Ramper har byggts och provtagning utförs med viss frekvens. Försöket pågår i samarbete med KTH, Teknikmarknaden. Utvärdering kommer senare under våren. Vid övriga anläggningar används aktivt kol för att dämpa värdena.

Idrottsförvaltningen har tagit initiativ till att finna lösningar på höga trihalometaner enligt ovan. Förutom att hitta åtgärder har förvaltningen ifrågasatt trovärdigheten i analysmetoderna. Analyser från det egna laboratoriet har jämförts med analys i Tyskland. Diskussioner har också förts med Eurfins, laboratoriet, och miljöförvaltningen. Förvaltningen anser inte att det är rimligt att bedriva dessa undersökningar med mindre än att ex Socialstyrelsen finansierar detta, som ytterst ansvarig myndighet.

- Ytterligare en frågeställning inom tillsynen där nämnden sedan ca 2 år ställt krav på förbättringar i egenkontrollen, har gällt **frekvensen på kontroll av klor och pH-värden vid varje anläggning**. Socialstyrelsen rekommenderar att detta vid större anläggningar kontrolleras 3 - 4 ggr dagligen. Kontroll har i praktiken skett 1 ggr dag då upphandlad driftorganisation varit ute på daglig rond, samt vid larm.

Under hösten 2012 har idrottsförvaltningen vid varje anläggning lagt upp det så, att den egna personalen i verksamheter badanläggningarna (de som utför simskola, friskvård, städ etc), gör avläsningar och journalför dessa några ggr dagligen. Detta har i de flesta fall fallit väl ut och bidragit till en ökad förståelse hos personalen om den självklara kopplingen mel

lan aktiviteter i bassängerna och vattenkvaliteten.

Idrottsförvaltningen har ökat kontrollen, 2-3 ggr/dag ibland oftare, av klor och pH värden med hjälp av personal på plat

Reflektioner gällande idrottsförvaltningens badanläggningar

Av bilagan framgår vilka tillsynsärenden som pågår för närvarande kolumnen för problemställning framgår att flera anläggningar har haft problem med vattenkvaliteten under 2012 samt har problem med ventilationen. I huvudsak har problemen lösts eller är under åtgärd. Några frågor förtjänar dock en kommentar. *I varje fråga som lyfts nedan finns ett underliggande problem som gäller **organisation och ansvarsfördelning***. Den 1 januari 2011 övergick idrottsförvaltningens samtliga fastigheter till fastighetskontoret genom politiskt beslut. Idrottsförvaltningen ansvarar för bassänger och vattenrening, medan fastighetskontoret i princip ansvarar för ventilation och byggnadsskal. Den gränsdragningslista som tagits fram för den nya organisationen fungerar inte tillfredställande.

Den 19 januari 2012 träffades miljöförvaltningen och idrottsförvaltningen med båda förvaltningscheferna närvarande angående rutinerna i umgänget och vilka brister som behövde åtgärdas. Det hade då under tid varit svårt att få besked från idrottsförvaltningen.

Legionella: miljöförvaltningen har sedan några år lagt ett ökat fokus i tillsynen på legionellasäkerhet i dricks-/tappvarmvattennätet. Stör risk för legionellasmitta är kopplat till duschar p.g.a. aeroselbildning. Normer för tekniskt utförande av vvc för temperaturer för varmvatten i beredare och ledningar finns i plan- och bygglagen.

En första skrivelse skickades den 9 februari 2012 till idrottsförvaltningen och fastighetskontoret. Det gick inte att få ett tydligt besked om idrottsförvaltningen eller fastighetskontoret var ansvariga för att utreda frågan. Påminnelse skickades därefter 9 maj 2012. Gunnar tog upp frågan med chefen för fastighetskontoret och chefen för idrottsförvaltningen i slutet på maj 2012

Redovisning inkom från idrottsförvaltningen den 14 och 25 juni 2012. Inkommet underlag diskuterades vid möte 29 oktober 2012 mellan miljö-, idrottsförvaltningen och fastighetskontoret. Miljöförvaltningen begärde kompletteringar.

Vid möte den 25 januari 2013 överlämnade idrottsförvaltningen uppgraderad information. Alltjämnt saknas viss information, se bilagan. Det som framkommit är att för huvuddelen av de 16 inventerade badanläggningarna är de tekniska systemen tillfredställande, dock framkom av rapporten att blandning till 38-40 grader sker vid UC vid Forsgrenska Badet, Västertorps, Vällingby och Tenstas sim och idrottshall. Kompensation i form av legionellaspolning saknas.

Vid Skärholmens sim- och idrottshall sker blandning till 38 grader vid UC, men systemet har utrustats med legionellaspolning i dusch på tidkanal. Vid Bredängsbadet finns risker i vvc mot dusch på damernas sida som enkelt kan åtgärdas genom att byta blandare som medger genomspolning. Krav har ställts på Idrottsförvaltningen och fastighetskontoret att redovisa plan för hur legionellasäkerhet ska uppnås på de fyra stora anläggningarna. Vidare att rutin införs med veckovis spolning i duscharna vid stora sim- och idrottsanläggningar vilka har duschrum som sällan används.

Idrottsförvaltningen eller miljöförvaltningen har aldrig funnit legionella i idrottsanläggningarna. Det är riktigt att varmt vatten blandas till 38 grader tidigt i systemet i flera av anläggningarna. Detta är inte bara en fråga för baden utan kan gälla alla anläggningar där det finns duschmöjligheter. Enligt gränsdragningen ska fastighetskontoret ansvara för undercentralerna, varmvattnet, och har också åtagit sig att inventera vattentemperaturer. Förvaltningarna har gemensamt inventerat legionella skyddet och vattentemperaturerna och rapporterat till miljöförvaltningen, men ingen åtgärdsplan är framtagen.

Idrottsförvaltningen har medverkat i ett utvecklingsprojekt, med avdödning med fria radikaler, som ett centralt skydd mot Legionella och andra organismer. Det är tveksamt om s.k. hetvattenspolning monterade på enskilda duschenheter är tillräckligt effektivt för att avdöda Legionella och andra organismer. Faller projektet väl ut är förvaltningens plan att installera utrustning för centralt skydd.

Ventilation: Ökat fokus har sedan några år också lagts i tillsynen på väl fungerande ventilation. Det verkliga startskottet för det var när en anmälan inkom till miljöförvaltningen 2008 från en barnläkare. En patient till honom kunde inte träna i Vällingbyhallen utan svåra astmaproblem, men det gick emellertid väl vid andra anläggningar i idrottsförvaltningens regi. Detta ärende är ännu inte i mål, se bilaga För Vällingbyhallen är ett problem att ventilationsanläggningen i grunden har vissa felutföranden och är åldrad (från 1972) vilka inte kan åtgärdas utan total ombyggnation. Med de temporära åtgärder som utförts och håller på att utföras med anledning av nämndens föreläggande, går det eventuellt att hålla ventilationen under armarna ett tag till.

Av bilagan framgår att ventilationen varit och är ett problem också för ytterligare ett antal badanläggningar. *I flera fall handlar det om att brister som dokumenterats i föregående ventilationskontroll inte följts upp och åtgärdats då det varit i grunden oklart vem som ansvarat för detta; idrottsförvaltningen eller fastighetskontoret.*

Miljöförvaltningen har fått intrycket av att det saknas utarbetade samarbetsytor och rutiner för drift/skötsel av badanläggningarnas

ventilationsanläggningar. Exempel under 2012 på när ansvaret faller mellan stolarna när det gäller åtgärd av ventilationsbrister är Liljeholmsbadet, Skärholmens sim- och idrottshall och Husbybadet. För Högdalsbadet har ansvar och uppföljning av ventilationsbrister fungerat väl, och ett större åtgärds paket gällande både tak, fasad och ventilationsbrister har lagts upp och åtgärdas under våren 2013.

Att sära på drift skötsel av ventilation och drift av vattenreningsanläggningen är i grunden konstlat. En badanläggning är komplex och består i princip mer av tekniska installationer än byggnadsskal. Vid nybyggnation av större badanläggningar idag, kopplas ofta styr- och regler för ventilation och vattenreningen ihop. Det som kan uppnås med detta är en maxad dynamik som snabbare svarar mot höga belastningstryck så att både luftkvalitet och vattenkvalitet kan hållas på en jämn och hög nivå.

Ventilationsbesiktningarna ska enligt gränsdragningen beställas av fastighetskontoret, vilket också görs. Ansvaret för löpande skötsel, rengöring och att åtgärda fel och brister enligt besiktningssprotokoll har delvis fallit mellan stolarna, förvaltningarna. Att man vid nybyggnation kopplar ihop styr- och reglering av ventilation och vattenrening är ett nytänkande och tycks vara en bra lösning eftersom vatten och luft måste samverka.

Organisation löpande drift:

Sedan ett antal år tillbaka saknar idrottsförvaltningen egen driftspersonal för badvattenreningen, extern entreprenör är upphandlad för detta. Ny driftentreprenör tog över driften fr. o. m 1 januari 2013. Här vill miljöförvaltningen i förbigående nämna att den nya driftentreprenören övertog en del av den föregående driftentreprenörens personal. Denna personal i sin tur övertogs av den förra driftentreprenören i rakt led från idrottsförvaltningen. Detta bör lyftas fram. Varje anläggning är unik och komplex. Trots väl utförda skriftliga rutiner för drift och skötsel tar det lång tid att sätta sig in i hur en anläggning ska driftas så optimalt som möjligt.

Staden har valt att lösa driften av badanläggningarna på detta sätt. I idrottsförvaltningen finns endast en handfull handläggare med ledningsansvar för driften och den nya driftentreprenören. Det är svårt att utforma en upphandling av en driftorganisation på ett sådant sätt att denna är sporrade till ständiga förbättringar och att sätta anläggningarna ”top on line”. Det saknas helt enkelt incitament för detta. Entreprenören är upphandlad för att sköta basal drift och gå på larm inte att tänka på hur anläggningen kan förbättras. Incitamenten i en upphandling måste av nödvändighet sättas för att uppnå så hög effektivitets- och prispress som möjligt. Bollen att sätta anläggningar ”top on line” ligger hos idrottsnämnden, och sedan 1 januari 2011 också hos fastighetsnämnden. Att upprätthålla kompetensen på

längre sikt för detta i en organisation utan egen driftpersonal kan vara ett stort risktagande. Det blir också svårare att initiera förbättringar.

Åsikter som vi på enheten för Teknik och förvaltning delar. Den nya entreprenören har kommit in i arbetet bra men det är ännu för tidigt att säga hur bra det fungerar.

Status på anläggningarna: Enligt inriktningsbeslut i kommunfullmäktige 2010-03-29 godkändes investeringsutgifter om ca 500 mnl för upprustning av Farsta sim- och idrottshall (reoverad), Åkeshovs sim- och idrottshall (under upphandling), Västertorps sim- och idrottsanläggning samt Vällingbyhallen. Då avsatta medel endast räcker för två av anläggningarna är nu inriktningen enligt tjänsteutlåtande Dnr FSN 4.2.1-49/2012, Upprustning och modernisering av Åkeshovs sim- och idrottshall, att upprustningsåtgärder i Västertorp och Vällingby sim- och idrottsanläggningar ska klaras inom ordinarie ram för investeringar i idrottsanläggningar. Att uppräknade fyra anläggningar stått i fokus beror på att dessa vid tekniska besiktningar visar sig ha stora upprustningsbehov.

I det ursprungliga upprustningsärendet ingick dock inte research av samtliga av stadens badanläggningar. Ett exempel är Forsgrenska Badet då denna anläggning organisatoriskt inte låg under idrottsnämnden utan legat under fastighetsnämnden. Andra exempel är de två badanläggningar som organisatoriskt ligger under utbildningsnämnden; badanläggningen vid Mockasinens Träningskola (står stilla sedan 2 år p.g.a. uteblivna investeringar) samt Storkyrkobadet där miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett pågående tillsynsärende. Staden behöver ta ett samlat grepp och utreda sin organisation. Den tillsynsnämnden utförd visar att utbildningsnämnden och utbildningsförvaltningen saknar kompetens, resurser och organisation för att ansvara för badanläggningar.

I upprustningsärendet ingick inte heller att göra statusbesiktningar och lägga upp en plan för uteanläggningarna (vid Eriksdalsbadet, Nälstabadet, Nytorpsbadet, Kampementsbadet, Hägerstensbadet och Stora Sköndalsbadet). I den tillsyn och den dialog som förts mellan idrotts- och miljöförvaltningen står dock klart att det finns ett investeringsbehov också för en del av dessa anläggningar. Att i det perspektivet, utan att ha klart för sig investeringsbehoven hos befintliga anläggningar, satsa på att sätta ännu ett utebad i drift, Vanadisbadet förefaller därför märkligt.

Idrottsförvaltningen har regelbundet informerat miljöförvaltningen om nämndens planer för investeringar i bassängbaden.

Sammanfattningsvis

- Den löpande egenkontrollen fungerar i stort sett väl.

- Gränssnitten och samarbetet mellan idrottsförvaltningen och fastighetskontoret behöver förbättras och ansvaret förtydligas om vem som gör vad i drift och underhåll av ventilationssystemen.
- Staden saknar en heltäckande bild av upprustningsbehoven vid samtliga badanläggningar. En badanläggning har i snitt 4 ggr kortare livslängd än vanliga byggnader. Ur hälsosynpunkt behöver ventilation och reningsanläggning fungera optimalt vid varje anläggning.
- De brister som framkommer vid nämndens tillsyn av anläggningarna, ex gällande teknisk säkerhet vid framledning av varmvatten till duschar, behöver åtgärdas för att undvika risker för människors hälsa.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden behöver vända sig till en part vid tillsynen oberoende vilken del av byggnaden problemet gäller.
- Kontrollen över de driftsansvariga entreprenörerna måste förbättras.

Vid pennan,
Marithe Eriksson
Hälsoskydd

Vidi:

Gunnar Söderholm

BILAGA 1: Bevakningslista simhallar 2013-04-03

Svar på föreläggande att utreda VVC- installationer samt kontrollera ventilationens funktion, Vällingby sim- och idrottshall Dnr 2013 -10457, bilaga 2

Dnr 2010-19132

Miljö- och hälsoskyddsnamnden förelägger idrottsnamnden att inkomma med följande uppgifter för Vällingby sim- och idrotts-hall:

1. Redogörelse för spårgasmätning i simhall för att verifiera om genomförda åtgärder och installation av tropikfläktar medger god luftväxling i vistelsezonen. Spårgasmätningen ska utföras enligt samma metodik och med samma mät-punkter som utförd mätning genomförd av Reglyr AB den 11 mars 2013.
2. Utredda och inkomma med förslag till tekniska åtgärder på vattensystemet för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen. Underlaget ska minst redovisa förslag på legionellaspolning och ändring av nedreglering till tappställe.

Utredningen ska utföras fackmässigt av VVS-konsult med kunskap om legionellasäkra utföranden. Åtgärdsförslag ska vara kostnadsberäknade.

Förvaltningens svar

Tropikfläktar monterades i juli 2013 och en spårgasmätning har utförts den 11 oktober 2013, med samma metodik och på samma mätpunkter som vid mätningen den 11 mars 2013. Protokoll från luftmätningen visar att fläktarna förbättrat luftblandningen i vistelsezonen. Protokollet har skickats till miljöförvaltningen den 17 oktober.

Idrottsförvaltningen har den 14 juni 2013, i ärende MHN 2012 - 008650, lämnat förslag på åtgärder för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen. I tidigare föreläggande, punkt 1, framgår inte att en sakkunnig VVS konsult fackmässigt ska utreda och redovisa förslag till åtgärder med kostnadsberäkningar, det är enligt förvaltningen ett utökat krav.

Legionellarutin:

Svar på punkt 1, 2 och 3 i tidigare föreläggande
Sporadiskt använda duschar inventeras och följande rutiner införs för dessa duschar:

Schemalagd spolning utförs 1 gång/vecka av verksamhetspersonal.

Duschhuvudena tvättas eller byts en gång per år. Duschhuvudena skall vara av en typ som inte ger aerosolbildning.

Duschslangarna byts en gång per år. Slangarna ska vara av ogenomskinligt material för att minska risken för tillväxt.

Servicekort för kontroll av returtemperatur placeras ut i undercentralerna. Fastighetskontoret ska på uppdrag av idrottsförvaltningen utföra kontroll och journalföring enligt rutin.

Svar på punkt 4 i tidigare föreläggande

På Vällingby sim- och idrottshall utförs provtagning för Legionella varje kvartal med början i september 2013. Plats och tidpunkt för provtagning framgår av särskilt schema och planritningar. Provtagningen utförs av den tekniska driftentreprenören.

Förslag på utökade åtgärder mot Legionella

Efter diskussioner med VVS-konsult, med kunskap om legionellasäkra utföranden, lämnas följande förslag till åtgärder.

Förvaltningen vidtar åtgärder för skydd mot tillväxt av biofilm och mikroorganismer i fastighetens drickvattensystem och i VVC-kretsen. Rengöringen görs genom en periodiserad spolning med klordioxid av fastighetens kallvattenledningar och en kontinuerlig desinfektion med UV-ljus i VVC kretsen. Kostnaden är ca 100.000 skr.

Om analyserna påvisar legionellaförekomst över 100 CFU/100ml, enligt tysk standard DVGW-W551, installeras en stationär klordioxidosering. Kostnaden är ca 300.000 skr.

Svar på föreläggande att redovisa senaste OVK- protokoll samt redogöra för åtgärd av fuktskada i tak och fasad på Högdalens sim- och idrottshall – Dnr 2013- 10457, bilaga 3 Dnr 2011- 10585.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Högdalen sim- och idrottshall:

1. utifrån OVK besiktningsprotokoll, daterat 5 juni 2012, redovisa hur uppföljning skett av de brister som anges i protokollet samt redogöra för vilka åtgärder som utförts,
2. redovisa protokoll från ombesiktning OVK som enligt OVK protokollet den 5 juni 2012, skulle ha genomförts senast den 5 december 2012,
3. redovisa ett principiellt flödesschema över de ventilations-system som betjänar bassängutrymmen och tillhörande dusch- och omklädningsrum.

Av flödesschemat ska framgå:

- Vilket aggregat/system som betjänar vilket rum.
  - Vilket tillufts- respektive frånlufts- och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som är projekterat för respektive rum.
  - Vilket uppmätt utelufts-, tillufts och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som ventilerar dessa rum.
  - Vilka rum som ventileras med system som har återluftsfunction.
  - Vilken återluftsgrad som detta/dessa system är inställda för sammanfogad med en beskrivning av hur regleringen av återluftsfunctionen går till.
4. redovisa orsak, omfattning och vilka åtgärder som vidtagits för att åtgärda skador i tak vid äventyrsbassängen samt skador i fasad, samt inkomma med en redovisning av orsaken till de många bakterieöverskridanden som skett, främst i undervisningsbassängen, under januari-juni 2013.

Förvaltningens svar

Ingen ombesiktning är utförd efter OVK besiktningen den 5 juni 2012. Fastighetskontoret har ett pågående arbete med ombyggnad av tak, fasad, fönster och ventilation. Innan dessa entreprenadarbeten är klara är det inte meningsfullt att utföra en OVK besiktning. Tidigast i årsskiftet 2014/15 kan en besiktning utföras. Entreprenören har stickprovs kontrollerat ventilationen och kan konstatera att flödena är tillfredställande. Simhallen har idag rätt balans mellan till och frånluft och frånluftssystemet är ombyggt för att få en bättre luftgenomströmning.

Principiellt flödesschema över ventilationen som betjänar bassängbaddelen med tillhörande dusch- och omklädningsrum har skickats till miljöförvaltningen den 26 augusti 2013.

Taket är ombyggt och har höjts. En ny ventilation är installerad för ventilation mellan ytter- och innertak så att inte kondensen ger fukt-skador.

Det är förmodligen olika orsaker till överskridanden av bakterier bl.a. felaktig provtagning och/eller indikation på eftersatt städning.

Förvaltningen har påtalat för entreprenören för verksamhetsdriften vikten av städning, samt att rätt åtgärder vidtas vid fekalier och kräksincidenter, och att entreprenören inte får överskrida antal badande i bassängerna.

Entreprenören för Verksamhetsdriften ska rapportera till idrottsförvaltningen om de noterar brister i den Tekniska entreprenörens åtagande, ex. uteblivna ronderingar, glömda backspolningar eller i Fastighetskontorets åtaganden för ventilation.

Idrottsförvaltningen ska också återigen påtala för badvattenreningsentreprenören att de följer lagda rutiner för åtgärder vid anmärkningar på analysvar. Dessutom ska förvaltningen kontrollera att proverna tas på anvisade platser.

Badvattenreningsentreprenören ska rapportera till idrottsförvaltningen om de noterar brister i Verksamhetsentreprenörens åtagande för städning eller incidentrapporteringar.

Svar på föreläggande att åtgärda brister i ventilationen- Liljeholmsbadet Dnr 2013 - 10457, bilaga 4 Dnr 2011- 10586.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Liljeholmsbadet:

1. Redovisa protokoll från OVK besiktning som skulle utförts under våren 2013.
2. Redovisning om hur de brister som framkom i OVK besiktningensprotokoll, daterat den 11 maj 2010, följts upp. Redovisningen ska även innehålla hur bristerna som avser duschrummens ventilation åtgärdats.
3. Analysresultat från provtagning på summa trihalometaner (THM) från september månad 2013. Provtagningen ska därefter följa framtaget lokalt råd för provtagning på THM. I de fall THM överskrider riktvärdet ska förslag till åtgärder för hur värdena ska sänkas permanent redovisas. Sådana åtgärder ska kostnadsberäknas.

Förvaltningens svar

OVK besiktning har utförts 2013-05-07, besiktningensprotokoll bifogas, bilaga 1. Arbete med att åtgärda anmärkningarna pågår bl.a. filmas och rensas ventilationskanalerna. Ombesiktning är planerad till 2014.

Analysen i september månad 2013 visar inga överskridanden enligt SOSFS 2004:7. Analys av THM kommer att utföras var 4:e månad under 2013. Förvaltningen följer det lokala rådet och nästa provtagning sker i december.

Idrottsförvaltningen har gjort en utredning för åtgärder avseende en ny filteranläggning på Liljeholmsbadet. Erfarenhet finns från Tensta sim- och idrottsanläggning som redan har multimediafilter med trycklös luftbackspolning.

Varje reningsanläggning måste projekteras separat för att objektanpassa filteranläggningen. Installationerna kräver i flertalet anläggningar ombyggnader bl.a. rivning av gamla filter. Kostnaden för ombyggnad och installation av multimediafilter uppskattas till drygt en miljon kronor per anläggning.

Multimediafilter med trycklös luftbackspolning, en kombination av sand, kol och luft, ger en mer långtgående rening av bassängvattnet och minskar därmed mängden klorföreningar. Förvaltningen fortsätter dock sitt försök med att minska tillförseln av klor. Klor är grunden för bildandet av trihalometaner.

Svar på föreläggande att utreda VVC-installationer, bristande badvattenkvalitet, ventilation samt slitage -Västertorps sim- och idrottshall Dnr 2013- 10457, bilaga 5 Dnr 2012-2505.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Västertorp sim- och idrottshall:

1. Utreda och inkomma med förslag till tekniska åtgärder på vattensystemet för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen på duschrum. Underlaget ska åtminstone redovisa förslag på legionellaspolning och ändring av nedreglering till tappställe. Utredningen ska utföras fackmässigt av VVS-konsult med kunskap om legionellasäkra utföranden.
2. Utreda och inkomma med förslag till åtgärder på hur badvattenkvaliteten kan förbättras så att halten bundet klor klarar Socialstyrelsens angivna riktvärde.
3. Utifrån OVK besiktningsprotokoll, daterat den 5 maj 2010, redovisa hur uppföljning skett av de brister som anges i protokollet samt redogöra för vilka åtgärder som utförts.
4. Redovisa protokoll från ny OVK besiktning som enligt OVK protokollet den 5 maj 2010 skulle ha genomförts senast den 22 april 2013.
5. Redovisa ett principiellt flödesschema över ventilationssystem som betjänar bassängutrymmen och tillhörande dusch- och omklädningsrum.

Av flödesschemat ska framgå:

- Vilket aggregat/system som betjänar vilket rum.

- Vilket tillufts- respektive frånlufts- och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som är projekterat för respektive rum.
  - Vilket uppmätt utelufts-, tillufts och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som ventilerar dessa rum.
  - Vilka rum som ventileras med system som har återlufts-funktion.
  - Vilken återluftsgrad som detta/dessa system är inställda för sammanfogad men en beskrivning av hur regleringen av återluftsfunktionen går till.
6. Utredda och inkomma med uppgift om renovering kan tidigareläggas för dusch- och omklädningsrummen till simhallen. Punkterna 1-3, 5 ovan ska kostnadsberäknas.

Förvaltningens svar

Svar på punkt 1 är inlämnat till miljöförvaltningen 2013-06-14, MHN dnr 2012- 008650. I föreläggandet den 20 maj 2013 framgick inte, punkt 1, att en särskild utredning skulle utföras fackmässigt av en VVS-konsult med kunskap om legionella.

Legionellarutin:

Svar på punkt 1, 2 och 3 i tidigare föreläggande

Sporadiskt använda duschar inventeras och följande rutiner införs för dessa duschar:

Schemalagd spolning utförs 1 gång/vecka av verksamhetspersonal.

Duschhuvudena tvättas eller byts en gång per år. Duschhuvudena skall vara av en typ som inte ger aerosolbildning.

Duschslangarna byts en gång per år. Slangarna ska vara av ogenomskinligt material för att minska risken för tillväxt.

Servicekort för kontroll av returtemperatur placeras ut i undercentralerna. Fastighetskontoret ska på uppdrag av idrottsförvaltningen utföra kontroll och journalföring enligt rutin.

Svar på punkt 4 i tidigare föreläggande

På Västertorp sim- och idrottshall utförs provtagning för Legionella varje kvartal med början i september 2013. Plats och tidpunkt för

provtagning framgår av särskilt schema och planritningar.
Provtagningen utförs av den tekniska driftentreprenören.

Förslag på utökade åtgärder mot Legionella

Efter diskussioner med VVS-konsult, med kunskap om legionellasäkra utföranden, lämnas följande förslag till åtgärder.

Förvaltningen vidtar åtgärder för skydd mot tillväxt av biofilm och mikroorganismer i fastighetens drickvattensystem och i VVC-kretsen. Rengöringen görs genom en periodiserad spolning med kloridoxid av fastighetens kallvattenledningar och en kontinuerlig desinfektion med UV-ljus i VVC kretsen. Kostnaden är ca 100 000 kr.

Om analyserna påvisar legionellaförekomst över 100 CFU/100ml, enligt tysk standard DVGW-W551, installeras en stationär kloridoxid dosering. Kostnaden är ca 300 000 kr.

En UV-lampa installerades 2011 för att minska det bundna klorret. Analysvärdena för bundet klor understiger riktvärdena under perioden januari-september 2013.

Efter OVK besiktningen den 5 maj 2010 har en ny besiktning utförts 2013-05-29, protokollet bifogas, bilaga 1. Anmärkningar av besiktningsskattkategori 2 har åtgärdats och injustering av luftflöden är beställt, arbetet slutförs under 2013. De relationshandlingar som finns för Västertorps sim- och idrottshall är tillfyllest i kombination med de styr- och reglerparametrar och drifttider som finns på driftdatorm. Ett principiellt flödesschema m.m. har skickats till miljöförvaltningen via mail den 23 augusti 2013.

Finansiering saknas för att åtgärda dusch- och omklädningsrum i simhallen. Relaxen är stängd på grund av slitage i väntan på fortsatta beslut.

Svar på föreläggande att utreda badvattenkvalitet, ventilation samt åtgärda takskador- Skärholmens sim- och idrottshall Dnr 2013 -10457, bilaga 6 Dnr 2012-2504.

Miljö- och hälsoskydds nämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Skärholmens sim- och idrottshall:

1. Utreda och redovisa förslag till åtgärder på hur badvattenkvaliteten kan förbättras så att halten bundet klor, TOC och THM varaktigt klarar socialstyrelsens riktvärden,
2. Utifrån OVK besiktningsprotokoll, daterat den 16 oktober 2010, redovisa hur uppföljning skett av de brister som anges i protokollet samt redogöra för vilka åtgärder som utförts,
3. Redovisa protokoll från ny OVK besiktning som enligt OVK protokollet den 16 oktober 2012 skulle ha genomförts senast den 16 mars 2013,
4. Redovisa ett principiellt flödesschema över de ventilations-system som betjänar bassängutrymmen och tillhörande dusch- och omklädningsrum.

Av flödesschemat ska framgå:

- o Vilket aggregat/system som betjänar vilket rum.
  - o Vilket tillufts- respektive frånlufts- och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som är projekterat för respektive rum.
  - o Vilket uppmätt utelufts-, tillufts och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som ventilerar dessa rum.
  - o Vilka rum som ventileras med system som har återlufts-funktion.
  - o Vilken återluftsgrad som detta/dessa system är inställda för sammanfogad med en beskrivning av hur regleringen av återluftsfunktionen går till.
5. Redovisa orsak, omfattning och vilka åtgärder som vidtagits för att åtgärda skador i tak ovan simhall och kontorsdel.

6. Inkomma med ett tidsatt åtgärdsprogram med avseende på slitage på delar av simhallsgolv, mögeltillväxt i fogar vid handfat i duschrum och byte av skåp i omklädningsrum.

Punkt 1 ska kostnadsberäknas.

Svar på punkt 1 är inskickat till miljöförvaltningen 1 juli 2013. Förvaltningen har tillsammans med konsult sett över möjligheten att stoppa in ett separat kolfilter.

Idrottsförvaltningen har påbörjat en utredning för installation av multimediafilter med trycklös luftbackspolning för Skärholmens sim- och idrottshall. Erfarenhet finns från Tensta sim- och idrottsanläggning som redan har multimediafilter med trycklös luftbackspolning.

Varje reningsanläggning måste projekteras separat för att objektanpassa filteranläggningen. Installationerna kräver i flertalet anläggningar ombyggnader bl.a. rivning av gamla filter. Kostnaden för ombyggnad och installation av multimediafilter uppskattas till drygt en miljon kronor per anläggning.

Multimediafilter, en kombination av sand, kol och luft, ger en mer långtgående rening av bassängvattnet och minskar därmed mängden klorföreningar. Förvaltningen fortsätter dock sitt försök med att minska tillförseln av klor. Klor är grunden för bildandet av trihalometaner.

Åtgärder enligt besiktningen den 16 oktober 2012 är beställd och utförs under 2013. Efter genomförda åtgärder görs en ny besiktning 2014.

Ett principiellt flödesschema är inskickat till miljöförvaltningen den 27 augusti 2013.

Takskadorna över sporthallen och kontorsdelen är åtgärdade. Krönplåten på de stora taken har inte varit tät vilket har lett till att vatten har vandrat genom teglet ner i simhallen. Skadorna över sporthallen orsakades av trasigt tak, felaktigt monterade takbrunnar och otätt mellan brunnen och rörledningarna. Över kontorsdelen var tätskiktet och fallet mot brunnarna dåligt.

Slitage, mögeltillväxt och byte av skåp åtgärdas löpande efter felanmälan till fastighetskontoret.

Svar på föreläggande att redovisa resultat från kontroll av hydraulik i simbassängen samt om utökad provtagning på vattenparametrar- Farsta sim- och idrottshall Dnr 2013- 10457, bilaga 7 Dnr 2012- 11972

Miljö- och hälsoskydds nämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Farsta sim- och idrottshall:

1. Redovisa resultat och bedömning från videoinspelad infärgning av stora bassängen för kontroll av att hydrauliken i bassängen fungerar tillfredställande,
2. Utöka egenkontrollen gällande provtagning på kemiska parametrar på så sätt att klorid och nitratkväve analyseras både på systemet för VR 1 (stora bassängen och bubbelpoolen) och VR 2 (undervisnings- och äventyrsbassängen) månatligen perioden augusti t o m december 2013. Resultaten för denna kontroll ska framgå på analysvaren.

Förvaltningens svar

Hydrauliken, inblandningen av klor, fungerar bra vilket bekräftats av den infärgning som är utförd och videoinspelad. Idrottsförvaltningens badvattentekniker har verifierat resultatet på plats och godkänt hydrauliken. Videofilmen är för stor för att skicka digitalt.

Provtagningen av klorid och nitratkväve sker med början i oktober 2013. Rutinerna för detta har inte satt sig. Resultaten redovisas på vanligt sätt som övriga analyser.

Svar på föreläggande att utreda badvattenkvalitet samt att komplettera egenkontrollen- Åkeshovs sim- och idrottshall Dnr 2013- 10457, bilaga 8 2012- 11974

Miljö- och hälsoskydds nämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Åkeshov sim- och idrottshall:

1. Utreda och redovisa förslag till åtgärder på hur badvattenkvaliteten kan förbättras så att halten THM varaktigt klarar socialstyrelsens riktvärden,
2. redovisa rutin för kontroll av antal badande och toppbelastningar,
3. redovisa reviderade städrutiner vilka inkluderar höghöjdsstädning, ex rengöring av ventilationsdon,
4. redovisa hur regler/information om hygienrutiner förmedlas till externa nyttjare av badet,
5. redovisa kemikalieförteckningar för städkemikalier, samt
6. redovisa rutin för hantering av farligt avfall.

Punkt 1 ska kostnadsberäknas

Förvaltningens svar

Idrottsförvaltningen har fått i uppdrag av idrottsnämnden att beställa projektering för upprustning och modernisering av Åkeshovs sim- och idrottshall, och i budget för 2014 är investeringsmedel avsatta. I och med upprustningen så installeras multimediafilter med trycklös luftbackspolning för att minska oönskade klorföreningar.

Lägesinformation om ombyggnaden av Åkeshovs sim- och idrottsanläggning finns i ärende ”Åkeshovs sim- och idrottshall”, IDN 2013-09-24, Dnr 411-860-2013. I kommunfullmäktiges budget för idrottsinvesteringar föreslås investeringar för ombyggnad av Åkeshovs sim- och idrottshall på 58 miljoner kronor 2014, 125 miljoner kronor 2015 och 105 miljoner kronor 2016.

Städrutiner med höjdstädning biläggs, bilaga 1 och 2 (ej bilagda här). Regler/information om hygienrutiner förmedlas via anslag på anläggningen samt via foldrar i receptionen.

Förteckning över städkemikalier bifogas, bilaga 3 (ej bilagd här).

Rutin för kontroll av antal badande samt rutin för hantering av farligt avfall återkommer förvaltningen med.

Svar på föreläggande att redovisa resultat av ventilationskontroll, kompletteringar inom egenkontrollen samt åtgärd av fuktskador- Husbybadet Dnr 2013 -10457, bilaga 9 Dnr 2012 -17028

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Husbybadet:

1. Redovisa vilken uppföljning som skett och vilka åtgärder som utförts med anledning av de brister som angetts i OVK besiktningssprotokoll, daterat den 18 februari 2010.
2. Redovisa protokoll från ny OVK besiktning som enligt uppgift från verksamhetsutövaren skulle utförts under våren 2013.
3. Redovisa ett principiellt flödesschema över de ventilations-system som betjänar bassängutrymmen och tillhörande dusch- och omklädningsrum.

Av flödesschemat ska framgå:

- Vilket aggregat/system som betjänar vilket rum.
  - Vilket tillufts- respektive frånlufts- och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som är projekterat för respektive rum.
  - Vilket uppmätt utelufts-, tillufts och i förekommande fall överlufts- och återluftsflöde som ventilerar dessa rum.
  - Vilka rum som ventileras med system som har återluftsfunction.
  - Vilken återluftsgrad som detta/dessa system är inställda för sammanfogad men en beskrivning av hur regleringen av återluftsfunctionen går till.
4. Redovisa hur regler/information om hygienrutiner förmedlas till externa nyttjare (simklubbar, m.m.) av badet,
  5. Redovisa rutin för hantering av farligt avfall samt vilka fraktioner av förpackningsavfall som sorteras,

6. Redovisa orsak, omfattning och vilka åtgärder som vidtagits för att åtgärda fuktskada i damernas bastu samt fuktskador i nedre delar av väggar i omklädningsrummen.

Förvaltningens svar

Anmärkningarna efter OVK-besiktningen 2010 är åtgärdade. Verksamhetsdriften har rengjort ventilationsdonen. En ombesiktning är genomförd 2013-02-15, se protokoll bilaga 1 (ej bilagt här).

Flödesschema över ventilationssystemen som betjänar bassängutrymmen är skickat till miljöförvaltningen den 27 augusti 2013. En ombesiktning sker 2014.

Rutiner för information till externa nyttjare avseende hygienrutiner och rutiner för farligt avfall har skickats till miljöförvaltningen.

Fuktskadorna är åtgärdade. Orsaken till skadorna är att vid städning av golvet har även väggarna spolats. Fuktskadorna omfattade nedre delen av väggarna i omklädningsrummen för herrar och damer. Någon fuktskada i damernas bastu har inte konstaterats. De nedre delarna av väggarna har nu kaklats upp till 1-1.5 meter från golvet och personalen har informerats om det oriktiga i att spola på väggarna.

Svar på föreläggande att utreda VVC-installationer- Tensta sim- och idrottsanläggning Dnr 2013- 10457, bilaga 10 Dnr 2013-1111

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Tensta sim- och idrottshall:

Utreda och inkomma med förslag till tekniska åtgärder på vatten-systemet för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen. Underlaget ska åtminstone redovisa förslag på legionellaspolning och ändring av nedreglering till tappställe.

Förvaltningens svar

Efter diskussioner med VVS-konsult, med kunskap om legionellasäkra utföranden, lämnas följande förslag till åtgärder.

Förvaltningen vidtar åtgärder för skydd mot tillväxt av biofilm och mikroorganismer i fastighetens drickvattensystem och i VVC-kretsen. Rengöring görs genom en periodiserad spolning med klordioxid av fastighetens kallvattenledningar och en kontinuerlig desinfektion med UV-ljus i VVC kretsen. Kostnaden är ca 100 000 kronor.

Om analyserna påvisar legionellaförekomst över 100 CFU/100ml, enligt tysk standard DVGW-W551, installeras en stationär klordioxidosering. Kostnaden är ca 300 000 kronor.

Svar på föreläggande att utreda VVC-installationer- Forsgrenska badet Dnr 2013-1778, bilaga 11 Dnr 2013-1778

Miljö- och hälsoskydds nämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Forsgrenska badet:

Utreda och inkomma med förslag på tekniska åtgärder på vattensystemet för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen. Underlaget ska åtminstone redovisa förslag på legionella spolning och ändring av nedreglering till tappställe.

Utredningen ska utföras fackmässigt av VVS-konsult med kunskap om legionellasäkra utföranden. Åtgärdsförslaget ska vara kostnadsberäknade.

Förvaltningens svar

Efter diskussioner med VVS-konsult, med kunskap om legionellasäkra utföranden, lämnas följande förslag till åtgärder.

Förvaltningen vidtar åtgärder för skydd mot tillväxt av biofilm och mikroorganismer i fastighetens drickvattensystem och i VVC-kretsen. Rengöringen görs genom en periodiserad spolning med klordioxid av fastighetens kallvattenledningar och en kontinuerlig desinfektion med UV-ljus i VVC kretsen. Kostnaden är ca 100 000 kr.

Om analyserna påvisar legionellaförekomst över 100 CFU/100ml, enligt tysk standard DVGW-W551, installeras en stationär klordioxidosering. Kostnaden är ca 300 000 kr.

Svar på föreläggande att utreda VVC- installationer och bristande badvattenkvalitet- Bredängsbadet Dnr 2013 -10457, bilaga 12 Dnr 2013- 10108

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger idrottsnämnden att inkomma med följande uppgifter för Bredängsbadet:

1. Utreda och inkomma med förslag till tekniska åtgärder på vattensystemet för att minska risken för bakterietillväxt i ledningssystemen på damsidans duschrum. Underlaget ska minst redovisa förslag på legionellaspolning och ändring av nedreglering till tappställe.

Utredningen ska utföras fackmässigt av VVS-konsult med kunskap om legionellasäkra utföranden. Åtgärdsförslag ska vara kostnadsberäknade.

2. Utreda och inkomma med förslag till åtgärder på hur badvattenkvaliteten kan förbättras så att halten bundet klor klarar Socialstyrelsens riktvärde. Åtgärdsförslag ska vara kostnadsberäknade.

Förvaltningens svar

Efter diskussioner med VVS-konsult, med kunskap om legionellasäkra utföranden, lämnas följande förslag till åtgärder.

Förvaltningen vidtar åtgärder för skydd mot tillväxt av biofilm och mikroorganismer i fastighetens drickvattensystem och i VVC-kretsen. Rengöringen görs genom en periodiserad spolning med klor-dioxid av fastighetens kallvattenledningar och en kontinuerlig desinfektion med UV-ljus i VVC kretsen. Kostnaden är ca 100 000 kronor.

Om analyserna påvisar legionellaförekomst över 100 CFU/100ml, enligt tysk standard DVGW-W551, installeras en stationär klordioxidosering. Kostnaden är ca 300 000 kronor.

Idrottsförvaltningen föreslår en installation av multimediafilter med trycklös luftbackspolning för Bredängsbadet. Erfarenhet finns från

Tensta sim- och idrottsanläggning som redan har multimediafilter med trycklös luftbackspolning.

Varje reningsanläggning måste projekteras separat för att objektanpassa filteranläggningen. Installationerna kräver i flertalet anläggningar ombyggnader bl.a. rivning av gamla filter. Kostnaden för ombyggnad och installation av multimediafilter uppskattas till drygt en miljon kronor per anläggning.

Multimediafilter, en kombination av sand, kol och luft, ger en mer långtgående rening av bassängvattnet och minskar därmed mängden klorföreningar. Förvaltningen fortsätter dock sitt försök med att minska tillförseln av klor. Klor är grunden för bildandet av trihalometaner.

Roger Karlsson
Chef för enheten Teknik och förvaltning

STOCKHOLMS IDROTTSNÄMND OCH STOCKHOLM GLOBE ARENA FASTIGHETER AB RÅD FÖR FUNKTIONSHINDERFRÅGOR

PROTOKOLL NR 9/2013

Tid: Tisdagen den 15 oktober, klockan 15.00 – 17.00

Plats: Engelbrektshallen, Danderydsgatan 29

Justerat: 2013-10-18

Dolores Back

Petra

Sundström

Sekreterare

Eva Söderbärj

Ledamöter:

Dolores Back NHR ordförande
Eva Söderbärj FUB vice ordförande
Boris Samuelsson SRF

Anmält förhinder:

Therese Rudolfsson DHR
Gunnar Hellberg R
Jan Delvert RTP
Thomas Spogardh SDF

Tjänstemän vid idrottsförvaltningen:

Robert Sköld, avdelningschef, driftenheten
Kersti Ruthström, avdelningschef staben för idrott och folkhälsa
Roger Karlsson, enhetschef teknik- & förvaltningsenheten
Ulf Sankell, arkitekt, friluftsenheten
Lennart Öström, assistent
Petra Sundström, sekreterare

Fastställande av dagordningen

BESLUT

Rådet beslutar att fastställa dagordningen enligt förvaltningens förslag.

§ 58 Justering av dagens protokoll

BESLUT

Ordförande för dagens möte är Dolores Back. Eva Söderbärj utses att justera protokollet.

§ 59 Anmälan av justerat protokoll

Protokoll från den 19 september lades till handlingarna. Protokollet från rundturen den 24 september kommer mailas ut inom kort.

§ 60 Information från förvaltningen

Satsningar på tillgänglighet 2014 - Rådet hade innan mötet via mail fått ta del av Fastighetskontorets (FSK) inventering av tillgängligheten i våra anläggningar. FSK har anlitat några högskolestudenter som utfört detta arbete under sommaren. Anläggningscheferna har blivit tillfrågade vad de tycker behöver förbättras när det kommer till tillgängligheten i deras respektive anläggningar. Utifrån detta material har Idrottsförvaltningen (IdF) tillsammans med FSK tagit fram en prioriteringslista. Anläggningar som är speciellt riktade till funktionsnedsatta ska ha första prioritet, så även anläggningar som anses mer publika.

Rådet bestämde sig för att sätta in ett extra möte den 29 oktober i en av HSOs lokaler för att kunna fördjupa sig i detta material. Synpunkter på materialet ska därefter riktas till Jan Sägström (jan.sagstrom@stockholm.se).

Aktiviteter, Stockholm en stad för alla – Malin har bett rådet tänka över vilka aktiviteter vi vill ha med till programmet för delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Hon kommer delta på mötet i november.

Bestämdes att även detta diskuteras på det extra insatta mötet i slutet av oktober. Förslagen mailas sedan till Kersti så hon och Malin kan sammanställa samtliga till mötet den 12 november.

Övrigt – Robert informerade rådet om att de tittar på om något från den sk önskelistan (tillgänglighetsprojekt) kan komma med redan på årets budget. En mobil hiss till Eriksdalsbadet kommer ev kunna köpas in redan i år.

Ett tredje tillgänglighetsanpassat utegym är på väg upp, denna gång vid Flatenbadet som för övrigt gjort en hel del tillgänglighetsanpassningar för att inbjuda fler till att bada här.

Vi talade lite mer om Ewa Samuelssons pengar och att ansökningar första kan skickas i samband med Tertialrapport 1, kommer runt mars/april. Detta hindrar oss dock inte från att redan nu börja tänka på vilka projekt vi vill söka för 2014. Dolly föreslog bastun vid Sköndalsbadet och Ulf tar sig en närmare titt på bygglovet för denna.

Robert påminde rådet om att IdF gärna tar emot hjälp med idéer och förslag på hur vi når inaktiva funktionsnedsatta.

§ 61

Utbildningar

Den 27 november bjuder HSO in till träff med tema Stadens budget för år 2014. I ABF-huset, Sändlersalen kl 18:00.

§ 62

Kommande sammanträden

Tillsammans med idrottsförvaltningen – 12 nov, 10 dec
Nästa möte med SGA är inplanerat till den 22 oktober kl 14:30-16:30

§ 63

Övriga frågor

Rådet förde en diskussion kring Gunnars avhopp och nyrekrytering för den nu tomma stolen. Vi diskuterade även hur vi ställer oss till att Handikapp idrottsförbundet adjungerat ett nytt namn till rådet som ersättning för Nils Ander. I en normal process är det ju rådet själva som ska adjungera en person men samtidigt tycker vi det är viktigt att förbundet är representerat nu när verksamhetsfrågor blir allt viktigare.

Thomas har väckt en fråga om problematiken för honom att anlita tolkar. Rådet ber Thomas och Janne att skriva ihop nått som rådet sen kan ta ställning till.

Dolly ställde en fråga till Kersti om hur vi kan förbättra samarbetet med Fastighetskontoret. Kersti svarade att arbetet emellan tjänstemännen på det två förvaltningarna har börjat ta sig. Rådet måste i sin tur själva jobba på att få ihop ett samarbete med FSKs funktionshinderråd. Kersti skulle dock försöka hjälpa till med att få tjänstemannarepresentation på FSKs funktionshinderråds möten.

Boris tog upp hur neddragningarna i ambulerande tillsyn påverkat tillgängligheten negativt. Detta har blivit tydligt för de som spelar goalball i Gubbängshallen där en stadig vaktmästare nu saknas. Spelarna har bla uppmanats att själva hissa upp och ned målburarna. Rent utav livsfarligt att lämna i händerna på en person med synnedsättning. Eftersom de inte heller kan se vilka som ringer på dörren händer det ofta att de inte har någon aning om vem som kommer in i hallen. Det har även blivit påtagligare skitigare.

Efter mötet tog Pekka Haapanen, anläggningschef Engelbrektshallen, & Niklas Pettersson, enhetschef hallar innerstaden, med oss runt på en tur i den precis nyöppnade Engelbrektshallen.

Hallen ligger i anknytning till Engelbrektsskolan som renoverats och moderniserats med en helt ny skolgård som har idrotts- och rörelsetema. Skolgården har fått en konstgräsplan för fotboll, en liten basketplan, en löparbana och en längdhoppsgröp. Under allt detta ligger Engelbrektshallen.

Engelbrektshallen har en fullstor idrottshall, en gymnastikhall med nedslagsbäddar, ett motionsrum samt mötesrum. Den fullstora idrottshallen kan avdelas i tre mindre planer med hjälp av skiljeväggar. Skolan kommer använda anläggningen måndag till fredag under skoltid men därutöver kommer föreningslivet - främst basket, innebandy, handboll och gymnastik - kunna boka och bruka anläggningen.

Här följer lite bilder från rundturen samt de få nedslag vi hade.

Entrékorridoren

Hallen sedd från
mötesrummet,
som för övrigt

Rådet samlat framför
serveringsluckan

Några sittplatser
framför
serveringsluckan.
Tänkt att fungera
även som ett hang-
around ställe, ett
ställe att enkelt slå
sig ner en stund.

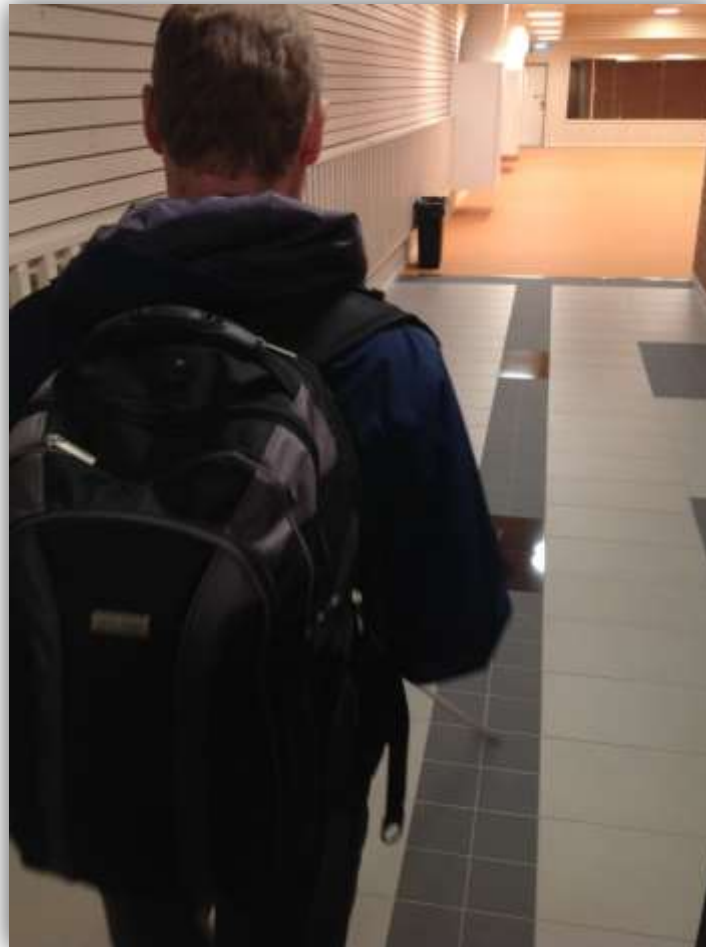

Error! Use the Home tab to apply Rubrik 1
to the text that you want to appear here.

i anknytning till entrén. Rymlig och tillgänglig.

Handikaptoaletten

Boris testar
ledstråken.
I

Engelbrekthallen har de gjort så att de sk stopplattorna, de plattor som ska signalera att någonting händer, är blanka. Detta är omvänt ifrån vad Boris är van vid då stopplattorna brukar innehålla mer information än övriga. En vanesak dock. I Engelbrekthallen ser ledstråken helt enkelt ut så här. Dock saknas en stopplatta vid serveringsdisken.

Lättlästa skyltar med blindskrift genom hela anläggningen.

Vår guide Niklas visar oss motionsrummet och de två omklädningsrum som finns intill. Det enda negativa i omklädningsrummen är att krokar endast finns på högre nivå.

Sen var det dags att bli imponerad av Engelbrektskolans skolgård
med
tillhörande
bollplan

Mycket betoning på och möjlighet till rörlighet på skolgården

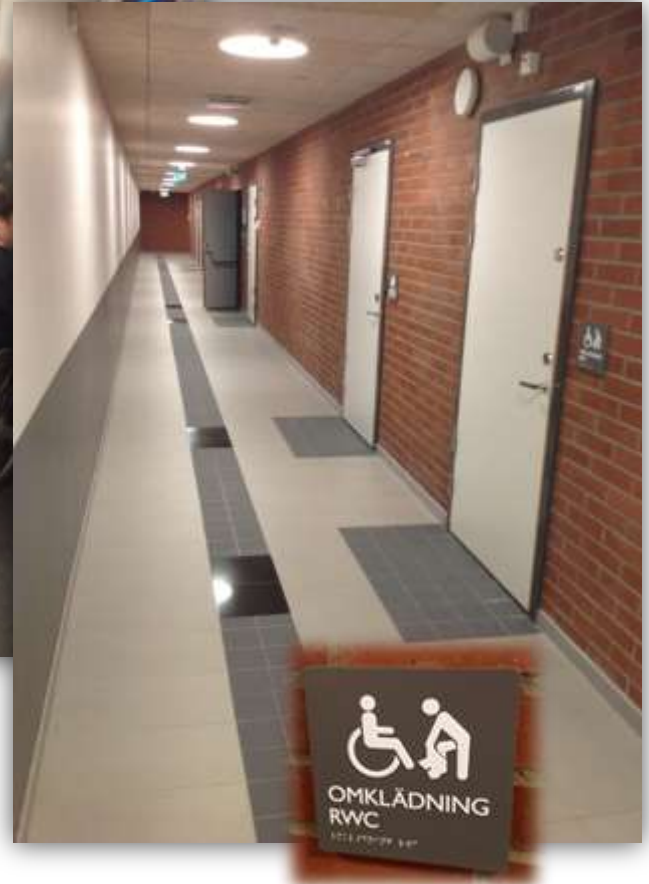
Lägenhetsbyggnader inkapslar konstgräs- och basketplanerna

Hiss finns till samtliga

våningsplan

Omklädningsrumslänga med ledstråk
och tydliga skyltar

Engelbrektshallen har två brandsäkra rum dit rullstolar kan ta sig. Denna branddörr var dock trög och dörröppnaren sitter lite väl högt upp.

STOCKHOLMS IDROTTSNÄMND OCH STOCKHOLM GLOBE ARENA FASTIGHETER AB RÅD FÖR FUNKTIONSHINDERFRÅGOR

PROTOKOLL NR 10/2013

Tid: Tisdagen den 22 oktober, klockan 14.30 – 16.30

Plats: Tele2 arena

Justerat: 2013-10-30

Dolores Back

Petra

Sundström

Sekreterare

Jan Delvert

Ledamöter:

Dolores Back	NHR	ordförande
Eva Söderbärj	FUB	vice ordförande
Therese Rudolfsson	DHR	
Jan Delvert	RTP	

Adjungerade:

Nils Ander	Stockholms handikapp idrottsförbund
Mikael Ståhl	”

Anmält förhinder:

Boris Samuelsson	SRF
Thomas Spogardh	SDF

Representanter för SGA:

Tommy Ågren
Per-Arne Carlsson

Tjänstemän vid idrottsförvaltningen:

Petra Sundström, sekreterare

§ 64

Rundvandring Tele2 Arena

Tommy Ågren tog oss med på en rundtur genom Tele2 arena. Fokusen låg på handikapplatserna och tillgängligheten till och från dessa.

Dock var det första gången flera av oss var i arenan sen den stod klar och därmed utforskade vi det mesta.

Biljettkassa med information har en nedsänkt del samt ett ledstråk.

Parkeringen är ännu inte klar

men det kommer finnas 4 kluster av handikapplatser invid de 4 hissarna. Dessa hissar är bemannade under alla evenemang och fungerar även vid brand.

Tillsvidare är färdtjänst informerade om de tillfälligt iordninggjorda angöringsplatserna och transporterna till och från arenan har flutit på bra.

Entré och exit är breda så att rullstolar enkelt ska kunna ta sig in och ut.

Tommy informerade oss om att de ännu jobbar med skyltningen som inte blev bra.

Orienteringskartan levererades en aning suddig. Rådet anmärkte dock på att den var lite rörig med lite för mycket information på en och samma gång.

Tydlig WC skyltning.

För en person med synnedsättning är dock den röda ton-i-ton färgen inte bra. Bättre om golv och vägg har olika färg eller åtminstone markeras med tydligare kontrastlinjer.

Nedsänkt servicedisk

Rådet ser gärna att lister som denna tydligare markeras

Handikapptoilet i en av de "vanliga" läktarna

Tommy
drar lite

information på plan 5 vid Franks restaurang. Här finns en del publika platser för matgäster. De pratar om att göra om dessa till en handikappläktare under tex konserter.

Franks restaurang har en 63 meter lång bardisk, Stockholms längsta. Plan 5, det sk premiumplanet, har 21 loger och 128 terrassplatser. Terrassplatserna bokas 4/8/12 med bord.

Tommy och rådet ute på den läktare där matgäster idag sitter

Tanken är alltså att hela läktaren vigs till handikapplatser

Utsikt från läktaren. Vid konsert byggs scenen upp på borte sidan av planen.

Rådet ute på en av de befintliga handikappläktarna på plan 5

22 handikapplatser är släppta idag men det finns 22 till på denna läktare

Platserna är
numrerade och
även dörrarna ut
är tydligt
markerade

Det finns flertal
handikapptoalletter
invid
handikappläktaren
på plan 5

Samtliga
handikapptoalletter
på arenan är
utrustade med
skötbord vilket
rådet finner lite
olyckligt. Föräldrar med barn borde hänvisas till en annan toalett än
handikapptoalletterna.

Micke
och
flera
andra i
rådet

uppmärksammade hur arenans arkitektur på vissa ställen är rentav livsfarlig. Dessa snedstolpar borde markeras tydligare då stolparna samt allt runt omkring går i en gråskala. Tar man sig fram med käpp är denna typ av stolpe svår upptäckt innan man slår huvudet i den.

Ute på den

omskrivna handikappläktaren. Arenan har fått kritik då platserna, trots att de följer Boverkets riktlinjer, blockeras synmässigt om publiken framför reser sig upp.

Tommy & Jan demonstrerar dilemmat framför Dolly

Problemet har löst tillfälligt av en uppbyggnad. Denna kommer permanentas men då med en mindre brant ramp.

Arenan är f.ö. försedd med samma hörselslinga som Globen där man

kopplar in egna lurar eller lånar ett par. Inga klagomål har inkommit på ljudet i arenan.

Sammanfattningsvis finns det en del att ännu jobba med men man har tillgodosett antalet handikapplatser med råge. Rådet ser fram emot att på ett möte framöver titta på de färdigställda parkeringsplatserna samt ta en närmare titt på utrymningsvägarna.

Bifogat är en sammanställning skriven av rådsmedlemmarna själva.

§ 65 Kommande sammanträden

Tillsammans med idrottsförvaltningen – 12 nov, 10 dec

Sammanfattning av FH-rådets besök på Tele 2 Arena den 22 november 2013

Rådet är mycket glada över att arenan har blivit så bra som den är. Det finns massor med bra saker att lyfta fram. Att vi kan se resultat av de olika lösningar som vi har diskuterat ur tillgänglighets synpunkt är mycket glädjande.

Men ....

Till vår stora sorg visar det sig att de synskadades problematik HELT HAR GLÖMTS BORT!

- 1 Arenan är ljus och fin men väldigt grå. Den **totala avsaknaden av kontrast markering i golvet upprör oss.**

Detta gör det näst intill omöjligt för en synsvag besökare att på egen hand röra sig i lokalerna och använda käpp.

Ledstråk saknas, stopp plattor som skall finnas för att söka vidare information likaså. Här behövs en gedigen insats av något slag. (se bild sid 4)

- 2 **De sneda pelarna** är en stor fara för huvudskador. När man "käppar" sig fram för att kunna gå, för man käppen före sig och i sidled och känner på så sätt av att området är fritt från hinder. Som det är gjort nu, är golvet fritt för att i nästa sekund gå rakt in i den snedställda balken och slå i huvudet. Riktigt dåligt.
En blomma eller något annat som hindrar detta kan vara en enkel lösning. Dessutom bör de sneda pelarna målas i en färg som ger en tydlig kontrast mot golvet. (bild på sid 7)
- 3 De **offentliga toaletterna** är helröda. Golv, tak, väggar och dörrar, allt är rött med total avsaknad av kontraster. Hur har detta gått till? Detta är helt oacceptabelt. (bild sid 3)
- 4 **Skyltprogram och orienteringstavlor** har vi diskuterat i ett flertal möten med arkitekter och övriga intressenter. Men det märks verkligen inte.
Skyltar är på tok för högt placerade. Det finns inte en chans om man är rullstolsburen eller lite kortare än genomsnittsmänniskan att kunna nå upp till skyltarna, för att läsa punktskrift – vilket de nu INTE är utrustade med!

Orienteringstavlan i entrén är suddig, plåttrig och inte taktil på något vis.
Behöver en översyn. (bild sid 3)
- 5 **Handikapptoaletterna** bör ej kombineras med skötrum ! Att vara funktionshindrad gör att det tar längre tid vid toalettbesök. Det fungerar då mycket dåligt att kombinera detta med skötrum. Vi behöver de anpassade toaletterna för oss själva och vill inte vara till hinder för småbarnsföräldrar. (bild sid 7)

STOCKHOLMS IDROTTSNÄMND OCH STOCKHOLM GLOBE ARENA FASTIGHETER AB RÅD FÖR FUNKTIONSHINDERFRÅGOR

PROTOKOLL NR 11/2013

Tid: Tisdagen den 12 november, klockan 15.00 – 17.00

**Plats: Sammanträdesrum Stockholm, Götalandsvägen 230 hus
25, Älvsjö**

Justerat: 2013-11-18

Dolores Back

Petra

Sundström

Sekreterare

Mikael Ståhl

Ledamöter:

Dolores Back NHR ordförande

Thomas Spogardh SDF

Jan Delvert RTP

Boris Samuelsson SRF

Anmält förhinder:

Eva Söderbärj FUB vice ordförande

Therese Rudolfsson DHR

Adjungerad:

Mikael Ståhl Stockholms handikapp idrottsförbund

Tjänstemän vid idrottsförvaltningen:

Robert Sköld, avdelningschef, driftenheten

Roger Karlsson, enhetschef teknik och förvaltningsenheten

Malin Bernt, samordnare för Fritid för Alla, staben för idrott och
folkhälsa

Erik Odenlid, framtida sekreterare

Lennart Öström, assistent

Petra Sundström, avgående sekreterare

§ 66

Fastställande av dagordningen

BESLUT

Handikapprådet beslutar att fastställa dagordningen enligt förvaltningens förslag.

§ 67

Justering av dagens protokoll

BESLUT

Ordförande för dagens möte är Dolores Back. Mikael Ståhl utses att justera protokollet.

§ 68

Anmälan av justerat protokoll

Protokoll från möte i Engelbrektshallen den 15 oktober samt från rundvandring i Tele2 Arena den 22 oktober lades till handlingarna.

§ 69

Information från förvaltningen

Robert drog ärendena på Idrottsnämndens föredragningslista. Månadsrapporten för oktober kommer skickas ut senare.

Jan hade en fråga angående ärende nr 7 Förslag till idrottsinvesteringar 2014 med inriktning 2015-2018 varför inte Beckis omnämns. Robert svarade att det projektet tillhör årets budget. Invigningen var tänkt till årsskiftet men lär nog behöva skjutas lite på framtiden.

Det uppkom även frågor om Vanadisbadet och vems ansvar det är att se till att tillgängligheten även till och från badet blir bra med tanke på höjden badet befinner sig på. Driften av själva anläggningen kommer att ligga på annan entreprenör än staden men än så länge äger Fastighetskontoret frågan. Rådet framhäver att det är viktigt att vi ser till att såväl badets insida som ytterområde görs tillgängligt för alla.

Med hjälp av det beviljade ekonomiska tillskottet från Ewa Samuelssons pott är nu iordningställandet av motionsspåret runt Talludden, Stora Sköndal, är nu igång. Inga beslut har tagits angående om spåret ska vara elbelyst eller ej men entreprenören förbereder så detta är möjligt att komplettera efteråt. Arbetet med parkeringen kommer snart att komma igång och bryggorna är redan på plats.

§ 70

Aktiviteter till ”Stockholm – en stad för alla”

Malin drog de aktiviteter vi hade ifjol under programmet ”Stockholm – en stad för alla” och de allra flesta aktiviteter hade blivit avklarade. Ett tillgänglig utegym har tillkommit, utbildning har skett av förvaltningens webbredaktörer för att skriva enklare, kurser har hållts för personal när det kommer till bemötandet av personer med funktionsnedsättningar, vi har anställt en person med funktionshinder på en av våra anläggningar, det nya Fritidsnätet på webben är på gång och två föreningar har sökt, och fått, bidrag för att arbeta mer aktivt mot gruppen funktionsnedsatta.

Ett fåtal aktiviteter hade inte blivit av. Bla hade projektet med en hiss i Högdalens sim- och idrottsanläggning blivit nedlagt men vi bestämde att föra över detta till kommande års aktiviteter och ska utreda om budgeten tillåter detta projekt.

Vi gick därefter över till att diskutera kommande års aktiviteter och här följer de vi tog fram. En del aktiviteter, såsom hissen i Högdalen, behöver utredas lite grundligare innan vi kan spika detta.

1. Alla ska kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms stads inne- och utemiljö

- Fortlöpande översyn av till- och frångänglighet när det gäller utrymning i sim- och idrottshallar.
- Inventera anläggningarnas tillgänglighet och genomföra prioriterade åtgärder i samarbete med högskolestudenter och rådet för funktionshinderfrågor.
- Genomförande av de åtgärdsförslag i idrottshallar som föreslås i elevarbete av en grupp högskolestudenter, med tillägg av till- och frångänglighetsåtgärder enligt FH-rådets skrivelse kommentar till elevarbetet,
- Fortsätta arbetet med att byta ut skyltar i anläggningarna till de nya tillgängliga skyltar vid nybyggnation och om- och tillbyggnationer.
- Installera en hiss i Högdalens sim- och idrottshall

2. Alla ska kunna få information och kommunicera utifrån sina förutsättningar

- Installering av hörslinga i konferensrum i tre simhallar i olika delar av staden.
- Skyltar och orienteringstavlor görs tillgängliga genom punktskrift, rätt placering i höjd och utan reflexer.
- Inventering av vilka hissar som saknar talsyntes och punktskrift och åtgärda bristerna.
- Utveckla den digitala informationen om det fritidsutbud som är tillgängligt för personer med utvecklingsstörning.

3. **Alla ska bemötas med kunskap och respekt och själva vara med och bestämma i frågor som gäller honom eller henne**
  - Vidareutbilda personal som leder aktiviteter och simskola i att bemöta personer med funktionsnedsättning.
  - I samband med anskaffning av nya tillgänglighetsanpassade gymmaskiner utbilda simhallspersonal i handhavande samt bemötande.

4. **Allas arbetsförmåga ska tas tillvara**
  - Ta in minst en person med funktionsnedsättning som praktikant eller anställning med lönebidrag.
  - Ta in minst en sommarjobbare med funktionsnedsättning.
  - Utse ansvarig för praktikanter och anställda med funktionsnedsättning.

5. **Alla ska ges förutsättningar att delta i och tillgodogöra sig fritidsverksamhet**
  - Utveckla webbsidan Fritidsnätet med fler funktioner och ett bredare innehåll, samt försäkra god tillgänglighet för alla.
  - Stockholms stad ska medverka i 2014 års fritidsmässa för personer med funktionsnedsättning ”Min fritid”.
  - Sprida kunskaperna från projektet med Älvsjö stadsdelsförvaltning 2013 om det arbete som sker i gruppboende för att förbättra hälsa och fritid hos de boende.
  - Erbjudna prova på-tillfällen och ett breddat utbud i stadens sim- och idrottshallar för att personer med funktionsnedsättning ska få bättre möjlighet att hitta och utöva regelbunden fysisk aktivitet.
  - Utöka utbudet av aktiviteter och simskola i västerort för personer med funktionsnedsättning.
  - Må Bra-kurser för målgruppen personer med funktionsnedsättning ska genomföras i form av uppdragskurser.
  - Starta verksamhet för personer med neurosedynskada vid stadens sim- och idrottshallar.

§ 71

Tillgänglighetsrapporten från FSK

Funktionshinderrådets ledamöter träffades den 29 oktober för att diskutera den tillgänglighetsrapport som FSK har låtit utföra. Protokollet med rådets synpunkter på denna rapport bifogas som bilaga.

§ 72

Taktilplattor Hellasgården, offert

Boris anser det mindre viktigt huruvida taktilplattorna är vita eller grå. Viktigast att de har taktillrännor så som tex SL har på sina plattformar.

Roger tar med sig detta och återkommer med besked om huruvida taktilplattor till Hellasgården ryms i budgeten.

§ 73

Skärholmens sim- & idrottshall, FH-rådets svar på nämndärende

Idrottsnämnden tog Funktionshinderrådets förslag om en fortsatt dialog angående tillgängligheten i Skärholmens sim- & idrottshall. Rådet diskuterade hur vi går vidare för att få till ett möte. Förslaget är att representanter från vårt råd, representanter från Fastighetskontorets funktionshinderråd, ursprungsskribenterna till ärendet, representanter från stadsdelens funktionshinderråd samt anläggningspersonal bjuds in till ett möte där de kan tillsammans gå runt och besiktiga vilka åtgärder som behöver göras. Idrottsförvaltningen återkommer med förslag på datum som passar anläggningen i fråga och rådets representanter på mötet utsågs till Dolly och Micke.

§ 74

Utbildningar

HSO Stockholms stad har temakväll om stadens budget för år 2014. Den 27 november kl 18-20 i Sändersalen, ABF-huset. Ewa Samuelsson, bitr socialborgarråd, Markus Nyman, borgarrådssekreterare och Riitta-Leena Karlson, funktionshinderombudsman, kommer medverka.

§ 75

Kommande sammanträden

Tillsammans med idrottsförvaltningen – 10 dec

§ 76**Övriga frågor**

Förslag till datum för funktionshinderrådets sammanträden 2014 delades ut. Datumen ligger som i år en vecka före Idrottsnämndens sammanträden.

Adresslista för 2014 delades ut.

Petra drog en kort sammanfattning från utvärderingen av Sköndals tillgänglighetsanpassade utegym som utfördes under oktober månad. Sju personer deltog i enkätundersökningen. Dessa personer hade funktionshinder som ryggmärgsbråck, CP-skada, hjärnskada samt amputerat ben. Helhetsbetyget blev 7-9 på en skala som gick upp till 10. Vikt och grepp ansågs bra. Endast mannen med hjärnskada ansåg att många av redskapen var för tunga.

Vi fick in en del synpunkter och förslag på förbättringar som vi tacksamt tog emot. Synpunkterna ska försöka tillgodose allt efter att vi utvecklar utegymmet. Ett tredje tillgänglighetsanpassat utegym är nu på väg upp vid Flatenbadet. Ett förslag som framkom var önskemål om möjlighet till instruktör på plats vissa dagar/kvällar och vi ska se till att ordna detta till våren/sommaren.

**SYNPUNKTER FRÅN FH RÅDET ANG
INVENTERINGEN AV IDROTTSHALLAR OCH
SIMANLÄGGNINGAR. ELEVARBETE FRÅN
FASTIGHETSKONTORET**

Rent generellt:

Vårt tyckande i detta ärende baserar sig blott och bart på de uppgifter som står omnämnda i inventeringen som vi ombads att ha åsikter om. En del anläggningar har vi besökt. Där är det lite lättare att förstå hur de tänker när de har redovisat sina fynd. Andra anläggningar har vi inte besökt vilket försvårar att ha åsikter om.

Vi tycker att man har gjort ett genomgående fel i rapporten genom att benämna punktskrift som blindskrift.

Frågor kring hörsel har överhuvudtaget inte berörts i rapporten.

Rådet anser att varje anläggning som staden bedriver verksamhet i bör ha minst ett mötesrum utrustat med hörslinga.

Vid utrymning måste det finnas både visuella och auditiva utrymnings system.

Vidare anser vi att hissar skall vara utrustade med punkt skrift och talsyntes.

I rapporten finns en rubrikrad benämnd *SKYLTNING OCH UTRYMNING VID BRAND*. Dessa är markerade i två blå nyanser. Här redovisas klara brister, en del riktigt grava i både skyltning och utrymning. Dessa fynd finns dock inte med i rubrikraden *FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER* röd markering. Det är då mycket lätt att missa dessa mycket viktiga påpekanden.

Nu tar vi en titt på anläggning för anläggning

BECKOMBERGA SIM OCH IDROTTSHALL

Här behövs en *informationstavla* med både punktskrift och taktil information naturligtvis i anpassad höjd.

Dörröppningsautomatik till de dörrar som behöver detta.

Rådet bör besöka "Beckis" på nytt.

*****

BRÄNNKYRKA HALLEN Idrottshallar samt skyttebana
i tre etage.

Rådet har aldrig besökt denna anläggning och kan
därför inte uttala sig specifikt.

Anmärkningsvärt i rapporten sägs det att

NÖDUTGÅNGARNA UNDERSÖKTES EJ !

Tillgängligheten utan en rad av de föreslagna
åtgärderna verkar rent dålig.

Föreslagna åtgärder verkar bra.

*****

ERIKSDALS BADET bad, gym och konferens.

En tydlig informationstavla med punktskrift bör
sättas upp i entrén. Övriga skyltar kompletteras med
punktskrift

Vad gäller utrymning är enligt rapporten simhallen
utrustad med både ljus och ljudsignal = larm. Men
det verkar inte vara så beskaffat i resten av
anläggningen *kan det vara så??*

En del nödutgångar har enligt rapporten höga
trösklar. Hur är det tänkt här ?

Än en gång följer inte de uppräknade bristerna i
utrymning vid brand med i föreslagna åtgärder till
förbättring av anläggningen.

Det verkar saknas dörröppnare på en del dörrar till
utrymmen där man har aktiviteter för
funktionshindrade pl.3 grupptränings salen bla.

Den eldrivna hundkojan, vart skall den ta vägen?
Skämt å sido - vi tar för givet att den är eluppvärmd
och inte eldriven ...!?

Åtgärdsförslagen ok .

ERIKSDALSHALLEN

Anskaffa informationstavla till entrén utrustad med punktskrift naturligtvis.
Förslag till åtgärder verkar bra.
Nödutgångarna måste kunna användas av ALLA!
Här har det återigen påpekats bra och viktig information under rubriken UTRYMNING VID BRAND. DESSA HAR TAPPATS BORT I RUBRIKEN FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER !!

*****

GUBBÄNGSHALLEN . Träningshall i tre våningar. Hiss finns ej.

Här har vi en hall som utnyttjas flitigt av synskadade goal ball spelare.
Det finns ingen orienteringstavla/informations tavla i entrén. Punktskrift finns enligt rapporten i vissa fall.. kan det stämma ? Det borde väl finnas i alla fall. Är detta en lämpig hall för idrott för funktionshindrade ?

*****

HÄSSELBYHALLEN

Tydlig informationstavla bör anskaffas och sättas upp på adekvat höjd naturligtvis utrustad med punktskrift.
Utrymningslarm verkar finnas både med både ljud och ljussignal BRA. Men man har INTE inventerat nödutgångarna !!! Finns de ?
En kontroll av nödutgångarna bör göras omgående för att få reda på status!

Under rubriken åtgärdsförslag, lägg in kontroll och eventuell åtgärd av nödutgångar !!

*****

TENSTA SIM OCH IDROTTSHALL.

NÖDUTGÅNGARNA inventerades EJ!! ÄR INTE DE VIKTIGA ?
Åtgärdsförslagen verkar ok.

*****

VÄSTERTORPS SIM OCH IDROTTSHALL

Rådet har aldrig besökt denna anläggning.
DET MESTA VERKAR VARA BRISTFÄLLIGT!!
OERHÖRT DYRT ATT ÅTGÄRDA ! Är det inte denna anläggning som skall rivas och byggas nytt?

*****